

Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo vykdymo priežiūra ir kontrolė: probleminiai aspektai

Kęstutis Vitkauskas

*Kauno technikos kolegija
Tvirtovės al. 35, LT-50155 Kaunas*

Algis Junevičius

*Kauno technologijos universitetas
K. Donelaičio g. 20, LT-44239 Kaunas*

crossref <http://dx.doi.org/10.5755/j01.ppa.17.1.20616>

Anotacija. Straipsnyje siekiama atskleisti interesų konfliktą stabdančių valstybės tarnautojo etikos principų teisinio reglamentavimo ir Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo laikymosi priežiūrą kontroliuojančių institucijų veiklos efektyvumą. Darbe analizuojama Lietuvos teisės aktuose įtvirtinta interesų konflikto samprata, teisinės interesų konflikto valdymo nuostatos ir jų vykdymo kontrolės įgyvendinimo mechanizmas. Straipsnyje atskleidžiami kokybinio tyrimo metu gauti duomenys, atspindintys institucijų, atsakingų už Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo nuostatų vykdymo priežiūrą ir kontrolę, veiklos aspektus. Daroma išvada, kad interesų konflikto teisinis reglamentavimas sukuria prielaidas užtikrinti etikos principų įgyvendinimą, tačiau kai kuriais atvejais jam trūksta aiškumo ir nuoseklumo. Nesant institucijų, atsakingų už įstatymo nuostatų laikymosi kontrolę, veiklos teisinio reglamentavimo, efektyvumo ir rezultatų vertinimo aiškių kriterijų, esant pasyviems vietos savivaldos institucijų vadovams nepasiekiami reali pažanga kovojant su interesų konflikto ir korupcijos apraiškomis.

Raktažodžiai: *Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymas, interesų konfliktas.*

Keywords: *Law on the coordination of public and private interests in civil service, conflict of interest.*

Įvadas

Viešųjų ir privačiųjų interesų susikirtimą ėmus vertinti kaip rimtą teisės ir

moralės problemą, viešojo administravimo etikoje buvo suformuluoti pagrindiniai interesų konfliktą stabdančių valstybės tarnautojo etikos principai. Jais remiantis priimami specialūs įstatymai, kurių efektyvumas vertinamas pagal tai, kiek jie atitinka šiuos principus (Palidauskaitė, 2010). Lietuvos valstybės tarnyboje dirbančių asmenų (toliau – pareigūnai) interesų konflikto prevencijai skirtas Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas (toliau – VPIDVTĮ arba Įstatymas). Jo nuostatų laikymosi priežiūrai ir kontrolei vykdyti įkurta speciali institucija – Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (toliau – VTEK arba Komisija), šios funkcijos priskirtos ir valstybės ar savivaldos institucijų vadovams (toliau – institucijos).

Mokslininkai pripažįsta, kad minėtų etikos principų įgyvendinimą lemia visuomenėje vyraujančios vertybinės nuostatos, etiniai vertinimai, kurie formuoja tiek interesų konflikto traktavimą, tiek jo teisinį reguliavimą ir valdymą viešuosiuose santykiuose (Weinberg, 1999). Etinių vertybių suvokimas visuomenėje ir valstybės pasirengimas teisinėmis priemonėmis jas ginti yra pagrindiniai veiksniai, formuojantys etišką ir skaidrią valstybės tarnybos veiklą. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į dažnai viešoje erdvėje kylančias diskusijas dėl pareigūnų atsakomybės už etinio pobūdžio nusižengimus, pasmerkiant jų (ir jų veiklą vertinančių institucijų) veiklos nesąžiningumą, naudojimąsi tarnybine padėtimi, viešųjų ir privačiųjų interesų supainiojimą ir kt. Pavyzdžiui, 2016 m. VTEK sprendimas nutraukti tyrimą dėl aplinkos ministro ir Druskininkų mero galimai supainiotų viešųjų ir privačiųjų interesų, motyvuojant, kad jų veiksmai „nepažeidė VPIDVTĮ, tačiau galėjo pažeisti politinę etiką“, susilaukė politologų, Seimo narių, žiniasklaidos ir visuomenės kritikos ir sukėlė abejonių dėl VTEK veiklos skaidrumo (Kavolėlis, 2016). Tai, kad Lietuva pagal Transparency International korupcijos suvokimo indeksą vis dar įsitvirtinusi ES valstybių sąrašo viduryje ir atsilieka nuo kaimynių Latvijos ir Estijos, atskleidžia etinio ar korupcinio pobūdžio problemas. Vadinasi, etikos principų laikymąsi valstybės tarnyboje prižiūrinčių institucijų ir pareigūnų veikla nėra pakankamai efektyvi, o interesų konflikto prevencijos teisinis reglamentavimas nėra aiškus ir sistemiškas. Tai lemia poreikį atidžiau pažvelgti į šį reiškinį.

Visuomenės suvokimą apie interesų konflikto svarbą viešajam administravimui lemia didėjantis piliečių poreikis žinoti, ką daro valdžia, kaip jos institucijos kovoja su korupcija, taip pat kylantys šio pobūdžio skandalai valstybės tarnyboje. Dėl to pareigūnų veiklos etiniai aspektai yra aktualūs ir plačiai analizuojami. Lietuvos pareigūnų etikos aspektus nagrinėjo A. Laurinavičius, organizacijų etikos klausimus tyrė N. Vasiljevienė, į pareigūnų veiklos teisinio reglamentavimo etinius aspektus ir interesų konflikto reguliavimo praktiką gilinasi J. Palidauskaitė ir P. Miliauskas. Tarnybinės atsakomybės taikymo probleminiai aspektai atskleisti G. Kuncevičiaus, V. Kosmačaitės ir V. Kanapinsko straipsniuose. Institucijų, atsakingų už VPIDVTĮ nuostatų vykdymo kontrolę, veikla mokslinių tyrimų darbuose nebuvo aptariama.

Straipsnio tikslas – atskleisti interesų konflikto prevencijos teisinio reglamentavimo ir VPIDVTĮ nuostatų vykdymo priežiūrą ir kontrolę atliekančių

institucijų veiklos efektyvumą. Tuo tikslu straipsnyje nagrinėjama Lietuvos teisės sistemoje įtvirtinta interesų konflikto samprata, teisinis jo reglamentavimas ir Įstatymo vykdymą kontroliuojančių institucijų veikla. Atliekant tyrimą taikomi mokslinės literatūros, teisės aktų ir teismų praktikos lyginamosios analizės ir VTEK veiklos analizės metodai.

Teisiniai interesų konflikto valdymo aspektai

Praktika rodo, jog Lietuvos viešajame sektoriuje dažniausiai susiduriama su principo, draudžiančio dalyvauti priimant sprendimus turint privatų interesą pažeidimu arba jo skirtingu traktavimu institucijose. Pvz., 2016 m. iš visų VTEK priimtų sprendimų dėl pareigūno elgesio atitikties Įstatymo nuostatomis, 78,8 proc. buvo dėl prievolės vengti interesų konflikto ir pareigos nusišalinti (VPIDVTĮ 3 ir 11 straipsniai) galimų pažeidimų, ir tik pusėje jų buvo pripažinti įstatymo nesilaikymo atvejai (VTEK ataskaita, 2016 m.). Tai gali būti aiškinama šio etikos principo teisinio reguliavimo, visuomenės vertybinių nuostatų, formuojančių interesų konflikto vertinimą, ir atitinkamų institucijų veiklos efektyvumo kontekste. Atsižvelgiant į tai, tikslinga aptarti interesų konflikto sampratą ir kai kuriuos tų principų teisinio reguliavimo aspektus.

Interesų konflikto sąvoka apibrėžiama kaip situacija, „kai valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo, atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, privalo priimti sprendimą ar dalyvauti jį priimant, ar įvykdyti pavedimą, kurie susiję ir su jo privačiais interesais“ (Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymas, 1997). Ši samprata formuluojama ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) pateikiamos įžvalgomis, akcentuojant, kad aplinkybės, dėl kurių gali kilti interesų konfliktas, pačios savaime dar nereiškia interesų konflikto. Jomis apibūdinama tam tikra bendra pareigūno padėtis (jo turėti ar esami santykiai su kitais asmenimis, dalyvavimas netarnybinėje veikloje, sudaryti sandoriai ar pan.) ir savo esme yra tik prielaidos interesų konfliktui kilti. Pareigūno tarnybinėje veikloje atsiradus tam tikroms konkrečioms šios veiklos vykdymo aplinkybėms (pvz., parengti ar priimti tam tikrą konkretų sprendimą, gavus tam tikrą pavedimą ir pan.), minėtos aplinkybės, išreiškiančios prielaidas interesų konfliktui kilti, kartu su minėtomis konkrečiomis tarnybinės veiklos aplinkybėmis virsta interesų konfliktu (LR VTEK įstatymas, 2008). Lietuvos administracinių teismų praktikoje laikomasi požiūrio, kad VPIDVTĮ 3 str. 2 punkte numatytam pažeidimui kvalifikuoti pakanka nustatyti, jog priimdamas sprendimą pareigūnas nepasielgė taip, kad nekiltų abejonių dėl interesų konflikto egzistavimo. Konfliktą kelia asmens galimas šališkumas priimant sprendimus, jo teigiamas ar neigiamas nusistatymas, todėl asmuo priimdamas sprendimus privalo vengti net šališkumo regimybės (LVAT nutartis, 2011-04-04)

Regimybės standarto nuostatos paremti reikalavimai keliami ir Vakarų valstybių pareigūnams. Pavyzdžiui, Kanados Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad vien tik įspūdis apie galimą valstybės pareigūno viešųjų ir privačiųjų interesų supainiojimą gali padaryti ne mažesnę žalą demokratiniam procesui kaip ir tikras interesų

konfliktas (Palidauskaitė, 2010). Kita vertus, JAV, Kanados ir kai kurių Europos šalių praktikoje aiškinantis, ar konkrečioje situacijoje yra interesų konfliktas, dažniausiai taikomas individualios atsakomybės modelis, kai pareigūnui paliekama diskrecijos laisvė pačiam įvertinti konflikto regimybę ir priimti sprendimą dėl nusišalinimo (Stark, 1997). Lietuvoje šis modelis netaikomas: pareigūnui vienareikšmiškai draudžiama dalyvauti priimant sprendimus, sukeliančius interesų konfliktą.

Vertinant interesų konflikto sampratą, grindžiamą regimybės standartu, galima sutikti, kad numanomo konflikto galimybė, kai pagrįstai abejojama tarnautojo objektyvumu, gali negatyviai nuteikti visuomenę valdžios atžvilgiu, todėl šie interesų konfliktai turėtų būti šalinami teisinio reguliavimo priemonėmis. Tačiau tai, kad VTEK nagrinėjami skundai dėl pareigūnų nusišalinimo nuo sprendimų priėmimo, dažnai pripažįstami nepagrįstais, rodo, jog išpūdis apie netinkamą pareigūnų veiklą gali būti subjektyvus: grindžiamas išankstine nuomone, stereotipais, asmeniniais ar politiniais motyvais. Dėl to daugelis pareigūnų nepatenkinti „nuojautos“ apie interesų konfliktą koncepcija kaip aiškiai neapibrėžta ir sudarančia prielaidas nepagrįstai apkaltinti darbuotoją nesąžiningumu ar prastu pareigų atlikimu. Manytina, jog esamas konflikto teisinis reguliavimas iš esmės neskatina kilusių abejonių dėl galimo interesų supainiojimo pagrįsti įrodymais ir nesuteikia galimybės pačiam pareigūnui įvertinti savo pasirengimą objektyviai atlikti tarnybines pareigas, prisiimant atsakomybę už galimas pasekmes.

Principas, draudžiantis dalyvavimą priimant sprendimus turint privatų interesą, įgyvendinamas VPIDVTĮ 3.2 str. ir 11 straipsnio normomis, kuriomis nustatomos skirtingos teisės ir pareigos valstybės pareigūnui ir jo tiesioginiam vadovui. Pareigūnas, paaiškėjęs aplinkybėms, galinčioms sukelti interesų konfliktą, per 7 dienas turi jas deklaruoti ir, informavęs vadovą, nusišalinti, jokia forma nedalyvaudamas sprendimų priėmimo procedūroje. Įstatyme nėra apibrėžta, kokia forma turi būti išreikšiamas nusišalinimas, tačiau LVAT yra išaiškinęs, kad „nusišalinimas yra kiekvieno pareigūno asmeninė pareiga, kuri turi būti išreikšta aktyviais ir aiškiais veiksmais (LVAT nutartis, 2011-04-04)“. Vertinant pareigūno elgesį realaus ar menamo interesų konflikto situacijoje reikšminga yra LVAT ir VTEK formuojama praktika, kad svarbi ne galimybė įgyvendinti pareigą nusišalinti, bet paties asmens elgesys šioje situacijoje informuoti tiesioginį vadovą (LVAT nutartis, 2011-04-04). Vadinasi, pareigūnas yra atsakingas už nusišalinimo pareiškimą, bet ne už tolesnes procedūras (pareikšto nusišalinimo priėmimą ar nepriėmimą). Galutinį sprendimą dėl pareigūno tolesnių veiksmų priima jo vadovas, kuris, esant interesų konflikto grėsmei, motyvuotu rašytiniu sprendimu pats gali nušalinti darbuotoją nuo sprendimų priėmimo ar kitų tarnybinių pareigų vykdymo arba nepriimti pavaldinio nusišalinimo ir įpareigoti jį toliau tęsti pareigas (Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymas, 1997). Iki 2016 m. vadovo teisė nepriimti pavaldinio nusišalinimo nebuvo saistoma jokiais išankstinėmis sąlygomis ar ribojimais, vėliau ji gali būti įgyvendinama tik esant VTEK nustatytomis sąlygomis, t. y. jeigu: 1) vadovo vertinimu darbuotojo nurodytos aplinkybės nėra pakankamas pagrindas interesų konfliktui kilti; 2) priėmus

nusišalinimą neliktų galimybių priimti sprendimą; 3) svarstomas klausimas susijęs su institucijų viešosiomis paslaugomis (pvz., švietimo, komunalinėmis ir kt.), kuriomis naudojasi valstybės pareigūnas ar jo artimi asmenys, išskyrus tai, jeigu, priėmus sprendimą, šie asmenys galėtų naudotis paslaugomis išskirtinėmis sąlygomis arba nagrinėjamas klausimas akivaizdžiai susijęs su pareigūno ar jo artimųjų privačiais interesais. Apie savo sprendimą vadovas privalo per 5 darbo dienas pranešti VTEK (VTEK sprendimas, 2016 m. Nr. 2209). Pažymėtina, jog institucijose, ypač savivaldos, didėja tendencija nepriimti pareikštų nusišalinimų, pvz., 2016 m. buvo nepriimti 506, o 2017 m. – 589 pareigūnų nusišalinimai (VTEK ataskaita, 2016). Ši aplinkybė rodo, kad institucijose dar nėra pakankamai suvokta Įstatymo nuostatų turinio prasmė, o vadovai galimai linkę piktnaudžiauti jiems suteikta teise. Todėl pareigūnų nusišalinimą nuo sprendimų priėmimo reglamentuojančio instituto efektyvumas riboti interesų konflikto pasireiškimo galimybes ir užtikrinti atsakomybės neišvengiamumą už Įstatymo nuostatų nesilaikymą kelia abejonių. Pirmą, nusišalinimo nepriėmimo sąlygų kriterijai suformuluoti gana abstrakčiai, nenurodant, pavyzdžiui, kokios priežastys nepriimti nusišalinimo laikytinos pakankamomis, o kokios ne, todėl vadovai gali laisvai interpretuoti priimdami sprendimus. Pz., įstaigose sprendžiant pareigūno nusišalinimo klausimą dažnai susiduriama su asmens pareigų priešprieša: pareigomis vykdyti tarnybines funkcijas ir pareigomis vengti interesų konflikto. Vadovai dažniausiai pirmumą teikia pareigų vykdymui ir vadovaujasi kriterijumi, leidžiančiu nepriimti nusišalinimo, jeigu tai trukdo priimti sprendimą. Tačiau šio kriterijaus pagrindu priimti sprendimai prieštarauja LVAT išaiškinimui, kad ši asmens pareigų priešprieša turėtų būti išsprendžiama teikiant viršenybę pareigai vengti interesų konflikto (LVAT nutartis, 2010 -11-02). Ši kolizinė situacija spręstina detalizuojant abi šias pareigas nusakančius bruožus, kuriais remiantis galima būtų priimti atitinkamą sprendimą. Neaiškiai suformuluoti kriterijai leidžia vadovams priimti sprendimus, interpretuojant juos sau palankiais motyvais. Praktika rodo, jog tokie atvejai gana dažni. Pz., savivaldybių merai dažnai priimamus sprendimus motyvuoja, jog „neliks kvorumo“ (nors buvo nustatyta, kad svarstant klausimą dalyvavo 22 tarybos nariai) arba „yra tikimybė, jog opozicijos tarybos nariai balsavimo metu gali ištraukti balsavimo korteles ir taip balsavimą sužlugdyti“, arba nepriėmus konkretaus nusišalinimo asmuo įpareigojamas „dalyvauti visose procedūrose dabar ir ateityje“ (VTEK sprendimas Nr. KS -15, 2016). Antra, pareigūno veiksmų teisėtumo vertinimas vien pagal tai, ar jis aktyviais veiksmais išreiškė prievolę nusišalinti, sudaro prielaidas piktnaudžiauti šiuo institutu, kai pareigūnai formaliai gali prašyti juos nušalinti nuo sprendimų priėmimo, žinodami, jog jų prašymai nebus patenkinti vadovų. Pavyzdžiui, Druskininkų savivaldybės meras, pagrįstai neargumentuodamas sprendimą, per 2016 m. pirmą pusmetį nepriėmė net 5 iš 9 vieno tarybos nario pareikštų nusišalinimų (VTEK ataskaita, 2016). Trečia, teisės aktuose nenustatyta vadovams atsakomybė už priimtus sprendimus, kuriuos VTEK pripažino nepagrįstais, todėl Komisija, vertindama šiuos sprendimus, paprastai apsiriboja „abejonių“ dėl sprendimų motyvų pagrįstumo išsakymu ir formalia rekomendacija vadovautis nusišalinimo nepriėmimo

kriterijais (VTEK ataskaita, 2016).

Principą, ribojantį dovanų ar paslaugų priėmimą, reglamentuoja VPIDVTĮ 6 str., 7 str. ir 14 str. nuostatos, įtvirtinančios pareigą deklaruoti dovanas ir tam tikrus jų gavimo ar teikimo apribojimus. Pažymėtina, jog pareigūnams leidžiamos dovanos, numatytos pagal tarptautinį protokolą ar su pareigomis susijusias tradicijas arba skirtos reprezentacijai ir kurių vertė neviršija 30 eurų. Tačiau Įstatyme nenurodoma, kokios konkrečiai tradicijos sietinos su tarnautojų pareigomis. Esant šiam neapibrėžtumui paliekama erdvė interpretacijai ir sudaromas teisinis neaiškumas. VPIDVTĮ, nei kituose įstatymuose, nėra ir dovanos sampratos apibrėžimo. Ši sąvoka atskleidžiama VTEK tinklalapyje, paaiškinant, kad terminas dovana „apima bet ką, ką galima įvertinti pinigais, t. y. „atsidėjimas“, daiktas, paslauga, nuolaida, vaišingumas, skolinimas, transporto, maitinimo, stažuočių apmokėjimas ir kt.“ (VTEK rezoliucija Nr. KS-73, 2015). Nors ši informacija yra tik rekomandinė, tačiau kartais institucijos ją taiko kaip pareigūno elgesio vertinimo kriterijų. Tokiu būdu Komisija, tinklalapyje apibrėždama dovanos sampratą ir rekomenduodama institucijoms jos laikytis, išplečia įstatymų galios normos turinį. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog įstatymuose nustatyto teisinio reguliavimo turinys negali būti aiškinamas remiantis tuo, kaip jį interpretavo Vyriausybė ar kitos institucijos pagal savo kompetenciją leisdamos įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus, kuriais siekiama įgyvendinti atitinkamų įstatymų nuostatas. Įstatyme taip pat nereglamentuotas dovanų davimas pareigūno šeimos nariams ar giminaičiams, neprašyta, kas yra tiesioginė dovana ar paslauga, o kas – netiesioginė. Nesant aiškiai apibrėžtų sąvokų, atsiranda galimybė įvairiomis formomis gauti netiesiogines paslaugas, pavyzdžiui, iš privataus sektoriaus lėšų apmokamus kvalifikacijos kėlimo kursus, kvietimus į konferencijas, komandiruotes ir kt. Atsižvelgiant į tai, siūlytina įstatymų leidėjui papildyti VPIDVTĮ 2 straipsnį dovanos sąvokai apibrėžti.

Teisės principas, draudžiantis pareigūnui padėti privatiems asmenims ar organizacijoms plėtojant santykius su valdžia, įgyvendinamas VPIDVTĮ 12 str., 13 str. ir 20 str. nuostatomis. Atkreiptinas dėmesys į 12 str. įtvirtintus teisės atstovauti apribojimus, draudžiančius pareigūnui atstovauti įstatyme nurodytiems subjektams ar ginti jų interesus valstybės ar savivaldybių institucijose ir kt. Sprendžiant ginčus dėl teisės atstovauti apribojimams, aktuali yra LVAT formuojama administracinių bylų praktika, kurioje akcentuojamos dvi draudimo atstovauti išimtys: 1) jei pareigūnai veikia kaip įstatymų galios atstovai, 2) yra atitinkamos institucijos vadovo viešai paskelbtas leidimas. Nustatyti apribojimai, LVAT aiškinimu, neišskiria kokios nors tarnautojų grupės, kuriems šis ribojimas netaikomas ir tiesiogiai nesieja nustatytų ribojimų su konkrečiomis pasekmėmis – interesų konfliktu ar sprendimų priėmimu, turtiniu suinteresuotumu ir kt. (LVAT nutartis, 2012-12-13). Tai yra vadovas, leisdamas pavaldiniui nesilaikyti minėtų apribojimų, nėra įpareigotas vertinti situacijos interesų konflikto kontekste. Vienintelė vadovui keliami sąlyga – paviėšinti sprendimą elektroninėje erdvėje. Toks teisinis reguliavimas sudaro prielaidas vadovui piktnaudžiauti šia teise išvengiant atsakomybės už galimą interesų supainiojimą. Todėl būtų tikslinga teisės aktuose apibrėžti kriterijus, kuriais turėtų remtis vadovas,

leisdamas pavaldiniui nesilaikyti atstovavimo apribojimų.

Apibendrintai galima sakyti, kad VPIDVTĮ įtvirtintu teisiniu reglamentavimu iš esmės sukuriama prielaidos įgyvendinti konfliktą stabdančių valstybės pareigūnų etikos principus ir kurti interesų konfliktų prevencijos sistemą. Tačiau kai kuriais atvejais teisiniam reglamentavimui trūksta aiškumo ir nuoseklumo apibrėžiant sąvokas, reglamentuojant pareigūnų veiksmus konfliktinėse situacijose, nustatant įstatymo nesilaikymo teisinės pasekmes. Dėl tarnybinių ginčų dėl VPIDVTĮ 11 str. nuostatų pažeidimo gausos ir skirtingo įstatymo normų aiškinimo ir taikymo galima teigti, kad dabartiniu teisiniu reglamentavimu ne visais atvejais užtikrinamas sėkmingas interesų konfliktų valdymas ir atsakomybė už įstatymo pažeidimus neišvengiamumą.

Institucinė VPIDVTĮ nuostatų vykdymo kontrolė

Etikos principų ir su jais susijusio VPIDVTĮ vykdymo kontrolę atlieka Įstatymo 22 str. nustatyti subjektai: 1) VTEK, 2) valstybės ar savivaldybių institucijų vadovai, 3) perkančiosios organizacijos vadovai, kontroliuodami viešojo pirkimo procedūras, 4) teisės aktų įgaliosios institucijos. Įstatymas suteikia VTEK išskirtinę kontrolės ir priežiūros kompetenciją, tuo įgalindamas ją prižiūrėti kitų subjektų veiklą ir revizuoti jų priimtus sprendimus ir įtvirtindamas jos, kaip pagrindinės institucijos, atliekančios tarnybinės etikos priežiūrą Lietuvoje, statusą.

Pareiga kontroliuoti teisės aktuose reglamentuotų tarnybinės etikos normų laikymąsi ir spręsti tarnyboje pavaldžių asmenų nušalinimo klausimus visų pirma tenka atitinkamų institucijų vadovams. Institucijų vaidmuo kuriant tarnybinės etikos infrastruktūrą, orientuotą į korupcijos prevenciją, yra lemiamas, nes jų vadovams pasiryžus laikytis etikos standartų, gebant įdiegti jų laikymąsi pavaldiniams gali užtikrinti gerus ir ilgalaikius rezultatus. Šiame kontekste svarbus institucijose atliekamų tarnybinės veiklos tyrimų pobūdis, intensyvumas ir efektyvumas mažinant korupcijos apraiškas tarnyboje.

Institucijų vadovai VPIDVTĮ nuostatų vykdymo kontrolę atlieka įgyvendindami Įstatymu priskirtas funkcijas: 1) teikti pavaldiniams rekomendacijas dėl Įstatymo nuostatų vykdymo ir 2) atlikti pavaldinių tarnybinės veiklos tyrimą dėl galimo viešųjų ir privačių interesų supainiojimo. Nors Įstatymu nereglamentuojamas rekomendacijų turinys ir pobūdis, tačiau VPIDVTĮ 11 str. 4 d. įtvirtinama pareigūnui prievolė vykdyti institucijos vadovo rašytines išankstines rekomendacijas, nuo kokių sprendimų jis turi nusišalinti konkrečioje situacijoje, leidžia manyti, kad jų paskirtis – parengti išsamų pareigūno veiklos aprašą, apibrėžiant jo teisių ir atsakomybės ribas nurodytose situacijose. Taigi nuo rekomendacijų turinio išsamumo labai priklauso pareigūno atliekamos veiklos atitiktis VPIDVTĮ normoms. Pažymėtina, jog minėtos rekomendacijos tapo labai reikšmingos 2016 m. Įstatyme įtvirtinus naują „šturkštaus įstatymo pažeidimo“ sąvoką, pagal kurią tokį pažeidimą padariusiu gali būti laikomas asmuo, jeigu jis pripažįstamas nesilaikęs bet kurios Įstatymo nuostatos po to, kai jam buvo pateiktos rašytinės rekomendacijos. Deja, įstaigose šios rekomendacijos dažnai rengiamos formaliai, apsiribojant pareigūno įspėjimu „vengti interesų konflikto“,

nedetalizuojant jo veiksmų (VTEK ataskaita, 2016) . Įstaigų personalo darbuotojai šios problemos priežastimis dažniausiai įvardija vidinių teisės aktų ar metodinių priemonių, skirtų rengti minėtus dokumentus, trūkumą. Netinkamai parengtos rekomendacijos gali sudaryti galimybę Įstatymą pažeidusiam asmeniui išvengti atsakomybės (jeigu pareigūnui nebuvo teikta rekomendacija arba ji buvo formali, neliktų teisinio pagrindo pripažinti jį padarius šurkštų įstatymo pažeidimą) arba apkaltinti pareigūną šurkščiai pažeidus Įstatymą, remiantis jam pateikta neišsamia rekomendacija. Atsižvelgiant į tai, turi būti rengiami atitinkami metodiniai nurodymai ir apmokomi personalo darbuotojai.

Institucijos atlieka pareigūnų tarnybinės veiklos tyrimą dėl galimo viešųjų ir privačiųjų interesų supainiojimo šiais atvejais: 1) institucijos savo iniciatyva pradeda tyrimą, gavusios pranešimą apie galimai pažeistus VPIDVTĮ reikalavimus; 2) institucijos tyrimą apie savo darbuotojo veiklą pradeda VTEK pavedimu (LR VTEK įstatymas, 2008). Abiem atvejais institucijos tyrimo išvadas perduoda vertinti Komisijai, kuri, įvertinusi gautus dokumentus, priima vieną iš šių sprendimų: pritaria išvadai; paveda tyrimą atlikti institucijai pakartotinai; Komisija imasi pati atlikti tyrimą. Tik gavusios Komisijos raštišką tyrimo išvados patvirtinimą, institucijos gali priimti motyvuotą sprendimą dėl asmens elgesio įvertinimo ir skirti jam atitinkamą tarnybinę nuobaudą. Pažymėtina, jog institucijų teisė kontroliuoti Įstatymo nuostatų vykdymą skirtingai traktuojama VTEK ir administracinių teismų praktikoje. Pavyzdžiui, LVAT išplėstinė teisėjų kolegija 2013 m. pripažino, kad tik Komisija turi išimtinę teisę vertinti, ar asmuo pažeidė VPIDVTĮ, ir tik jos sprendimo pagrindu pareigūnui gali būti skirta tarnybinė (drausminė) nuobauda dėl šio įstatymo nuostatų pažeidimo (LVAT nutartis, 2013-03-06). VTEK nuomone, ji atlieka savarankiškus tyrimus tik dėl aukščiausias pareigas valstybės tarnyboje einančių asmenų. Kai institucijos pačios to negali padaryti dėl objektyvių priežasčių, tą privalo daryti institucijos savarankiškai, paliekant Komisijai sprendimų revizijos teisę. Komisijos teigimu, toks LVAT išaiškinimas sunkina jos veiklą atliekant Įstatymo laikymosi priežiūros institucijų koordinavimo funkcijas (VTEK ataskaita, 2014). Susidarius situacijai, iš dalies kito nusistovėjęs Įstatymo nuostatų vykdymo kontrolės procesas, pavyzdžiui, nuo 2014 m. dalis institucijų nustojo apskritai vertinti pareigūnų veiksmus ir visą medžiagą siuntė nagrinėti. Reikia pripažinti, kad nauja praktika apriboja institucijų dalyvavimą Įstatymo kontrolės procese, kas kertasi su Europos Komisijos 2014 m. antikorupcinėje ataskaitoje išreikšta nuomone, kad „apie veiksmingą interesų konfliktų prevenciją Lietuvos viešajame sektoriuje bus galima kalbėti tik tada, kai į ją aktyviau įsitrauks valstybės ir savivaldybių institucijos“ (VTEK ataskaita, 2015). Kita vertus, manytina, kad problemos priežastis yra ne LVAT sprendimas (kuris, autoriaus nuomone, teisingas), bet VPIDVTĮ, kuris nenumato galimybės institucijai savarankiškai priimti sprendimo, nenusiuntus tyrimo išvadų VTEK. Apibendrintai galima teigti, kad toks teisinis reglamentavimas yra neracionalus, nes Komisijos prievolė revizuoti visas institucijų tyrimų išvadas iš esmės dubliuoja kitų institucijų veiklą šioje srityje, varžo institucijų vadovų galimybę aktyviau įsitraukti į interesų konflikto valdymą.

Praktika rodo, jog institucijose daugiausia atliekama tyrimų dėl asmenų elgesio jiems galimai nevykdžius prievolės nusišalinti ar deklaruoti privačius interesus, naudojimosi valstybės nuosavybe ne tarnybinei veiklai, galimų nepotizmo atvejų ir kt. (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Valstybės ir savivaldybių institucijų atlikti tyrimai ir jų vertinimas pagal VTEK kompetenciją

Valstybės / savivaldybės institucijų veikla / Metai	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Iš viso institucijose atlikta tarnybinių patikrinimų, iš jų:	68	61	41	32	108	115
• savarankiškai atlikti tarnybiniai patikrinimai (%)	41,5	44,2	63,4	71,9	25,9	53,0
• atlikti tarnybiniai patikrinimai VTEK pavedimu (%)	58,5	55,7	36,6	28,1	74,0	47,0
• pripažinta VPIDVTĮ pažeidimo atvejų (%)	69,3	50,8	68,3	65,6	36,0	69,6
• priimti pareigūnams palankūs sprendimai (%)	26,9	40,9	31,7	31,3	46,0	30,4
• nutraukti tarnybiniai patikrinimai (%)	3,8	8,1	0	3,1	18,0	0
VTEK nesutiko su institucijų atliktais tyrimais (%)	40	11,0	5,0	9,0	52,0	27,0

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis VTEK 2011–2016 m veiklų ataskaitomis.

Tai, kad institucijose vis dar didelė dalis tyrimų atliekama VTEK pavedimu, sąlyginai atskleidžia valstybės ir savivaldos institucijų išitraukimo į interesų konflikto prevenciją nepakankamas pastangas, institucijų iniciatyvos stoką arba vengimą inicijuoti pareigūnų veiklos tyrimus. Tai taip pat gali būti traktuojama ir kaip darbuotojų nepasitikėjimo institucijų vadovybės atliekamais tyrimais išraiška, kai saugiau siųsti skundus Komisijai, o ne teikti juos savo vadovams. Manytina, jog objektyvesniam vertinimui reikalingas atskiras detalus institucijų veiklos tyrimas.

Institucijų kompetencija nagrinėjamoje srityje sąlyginai apibrėžiama jų atliktų tyrimų išvadoms pareikštų Komisijos nepritarimų kiekiu ir jų priežastimis, iš kurių dažniausiai minimos šios: parengiami neišsamūs, nustatytois faktinėmis aplinkybėmis nepagrįsti ir nemotyvuoti sprendimai, savivaldybių etikos komisijos dažnai nepriima jokie sprendimo, apsiribodamos tik svarstymu komisijoje, nenurodomos arba netiksliai nurodomos Įstatymo nuostatos, kurias asmuo pažeidė, ir kt. (VTEK ataskaita, 2015). ataskaita). VTEK nuomone, didėjantis pritarimų išvadoms skaičius rodo gerėjančią institucijų kompetenciją (VTEK ataskaita, 2016). Galima sutikti, jog nepritarimų išvadoms skaičius rodo institucijų vadovų gebėjimo tinkamai vykdyti VPIDVTĮ nuostatų vykdymo kontrolę rezervą. Kita vertus, kai Komisija turi revizuoti visus institucijose atliktus tyrimus ir kai jų daugėja, tai jai gali tapti rimtu iššūkiu, kurį 5 asmenų grupė sunkiai gali įveikti. Tai lemtų formalizmą ir klaidų neišvengiamumą. Todėl, manytina, kad būtų tikslinga nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad imperatyviai būtų neįpareigota tikrinti visus atliktus institucijose tyrimus.

Pagrindinė institucija, atliekanti VPIDVTĮ nuostatų vykdymo kontrolę ir korupcijos prevenciją valstybės tarnyboje, yra 1999 m. LR Seimo įsteigta ir jam atskaitinga VTEK, kurios veiklos pagrindai ir kompetencijos ribos apibrėžtos specialiu Vyriausios tarnybinės etikos komisijos įstatymu. Įgyvendindama strateginius tikslus, Komisija vykdo šiuos uždavinius ir priemones: 1) atlieka

tarnybinės etikos nuostatų ir skaidraus poveikio teisės aktų leidybai kontrolę, t. y. prižiūri į korupcijos prevenciją orientuotų įstatymų nuostatų vykdymą; 2) vykdo interesų konfliktų ir korupcijos viešajame sektoriuje prevenciją: koordinuoja privačiųjų interesų deklaravimo procesą, teikia informaciją apie asmenų patikimumą, elgesio rekomendacijas, metodinę pagalbą kt. Deja, nei vienas iš minėtų uždavinių nėra išreikštas konkrečiais efektyvumą liudijančiais rodikliais. Kaip ir daugelio viešojo sektoriaus organizacijų, VTEK veiklos efektyvumas ir rezultatai pateikiami kiekybiniais duomenimis – tyrimų, mokymų ir konsultacijų skaičiais (žr. 2 lentelę), kuriais remiantis sunku vertinti veiklos rezultatų kokybę.

2 lentelė. VTEK savarankiškai atlikti tyrimai dėl elgesio atitikties VPIDVTĮ nuostatomis

	2016	2015	2014	2013	2012	2011
VTEK individualiai įvertinti pareigūnų veiklos atvejai	402	311	123	141	263	244
VTEK priimti sprendimai dėl veiklos atitikties VPIDVTĮ:	82	69	118	116	105	85
• <i>konstatuota įstatymo pažeidimų (proc.)</i>	41,4	36,2	19,5	38,0	42,0	29,5
• <i>priimta asmeniui palankūs sprendimai (proc.)</i>	45,1	44,9	40,6	27	29,5	*
• <i>pateikta rekomendacijų (proc.)</i>	*	*	4	26	*	*
• <i>tyrimas nutrauktas (proc.)</i>	13,4	18,8	39,8	9,5	22,8	*
VTEK pareikšti nepritarimai valstybės ir savivaldybės institucijų atliktų tyrimų rezultatams (proc.)		52	9	5	11	40

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis VTEK 2011–2016 m. veiklų ataskaitomis.

Įgyvendindama įstatymų vykdymo kontrolės funkciją, Komisija individualiai vertina valstybės tarnyboje dirbančių asmenų, taip pat asmenų, kuriems taikomi apribojimai pasibaigus tarnybai, ir kitų asmenų, dėl kurių buvo gauti pranešimai, veiklą. VTEK tyrimus atlieka pati arba juos paveda atlikti institucijoms. Komisijos praktikoje sprendimai pačiai pradėti tyrimus priimami tada, kai prašoma įvertinti institucijų vadovų (pavadootojų) elgesį; yra pagrindo manyti, kad institucija tyrimą atliks nekvalifikuotai arba tyrimas gali būti atliktas neobjektyviai ir šališkai. Kitais atvejais tyrimai perduodami atlikti institucijos, kurioje pareigas eina įstatymo pažeidimu įtariamas asmuo, vadovui, o Komisija tik revizuoja jų išvadas. Pavyzdžiui, 2016 m. tyrimų revizavimų, palyginti su 2014 m., padaugėjo net tris kartus (VTEK ataskaita, 2016). Tokia praktika atskleidžia Komisijos siekį aktyvinti institucijų kontrolės funkciją, suteikiant galimybę institucijų darbuotojams mokytis teisingai suprasti ir taikyti VPIDVTĮ reikalavimus, taip pat tai leidžia Komisijai labiau susikoncentruoti į prevencinį darbą. Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į gana daug Komisijos sprendimų atsisakyti pradėti tyrimus (2016 m. iš 406 gautų pranešimų buvo atsisakyta pradėti pareigūnų elgesio tyrimą 209 atvejais). Dažniausiai atsisakymo pradėti tyrimą priežastys siejamos su nepakankamai ar netinkamai parengtų arba VTEK kompetencijai nepriklausančių dokumentų pateikimu, tačiau, pastebėtina, kad šiomis priežastimis nepaneigiami galimo VPIDVTĮ nuostatų nesilaikymo atvejai, todėl, tikėtina, kad realus viešųjų ir privačiųjų interesų konflikto mastas viešajame sektoriuje yra kur kas didesnis, nei nurodoma VTEK ataskaitose.

Korupcinio pobūdžio teisės pažeidimų paplitimo atskiruose valstybės tarnybos segmentuose tyrimo aspektu reikšminga tai, jog iš visų asmenų, patenkančių į VPIDVTĮ reguliavimo sritį (2015 m. jų buvo daugiau kaip 160 tūkst.), tik 1 proc. sudaro politikai, tačiau Komisijos tyrimai dėl valstybės politikų galimo piktnaudžiavimo užima didelę visų tyrimų dalį: 2016 m. jie sudarė 42,7 proc. visų tyrimų, 2015 m. atitinkamai – 43,4 proc., 2014 m. – 48,0 proc., 2013 m. – 61,3 proc., o 2012 m. – net 72,1 proc. visų tyrimų (VTEK ataskaita, 2015). Tendencija, kad daugiausia VTEK priimamų sprendimų yra dėl savivaldybėse ar jų įsteigtose biudžetinėse įstaigose vadovaujančias pareigas einančių asmenų, išlieka stabili ir statistiškai mažai kinta. Tai galima aiškinti menkomis tarnybinės etikos normų žiniomis, asmeninės motyvacijos jų laikytis stoka, nepakankamais kontrolės mechanizmais ir pan. Tačiau labiausiai tikėtina šio reiškinio priežastis – tarnybinio pavaldumo nebuvimas ir politinė konkurencija paremti tarnybiniai santykiai, skatinantys viešinti bet kokius galimus etinius pažeidimus. Valstybės institucijose, kuriose darbuotojų elgesys grindžiamas griežtais tarnybinio pavaldumo santykiais, o pareigas einantiems valstybės tarnautojams aktualus vadovų vertinimas ir nuomonė, pastebimas didesnis šio reiškinio latentiskumas, pasireiškiantis polinkiu labiau ignoruoti pastebėtus pažeidimus, ypač jeigu tai gali darbuotojui sukelti nesaugumo jausmą įstaigoje. Atsižvelgiant į tai, VTEK reikėtų ieškoti būdų, leidžiančių objektyviau įvertinti etinę valstybės įstaigos vadovų kompetenciją.

Atsakomybės taikymo už VPIDVTĮ pažeidimus neišvengiamumo požiūriu atkreiptinas dėmesys į Komisijos nutraukiamų tyrimų atvejus, kurie dažniausiai vyksta dėl reikiamų tyrimui duomenų trūkumo (žr. 2 lentelę). Reikia pripažinti, kad iki 2016 m. nutrauktų tyrimų skaičiui įtakos turėjo ribotos Komisijos galimybės išsireikalauti dokumentus iš įstaigų, todėl šios galėjo tuo piktnaudžiauti ir sudaryti prielaidas galimai įstatymo nuostatas pažeidusiam asmeniui išvengti atsakomybės. Pavyzdžiui, netinkamai užpildžius arba pateikus ne visus tyrimui reikalingus dokumentus, 2014 m. VTEK buvo priversta nutraukti tyrimą dėl grupės Kėdainių rajono savivaldybėje vadovų pareigas einančių asmenų, kurie buvo įtariami asmeninėms reikmėms naudoję tarnybinį transportą (VTEK ataskaita, 2014). Tačiau 2016 m. VPIDVTĮ, įtvirtinės institucijoms pareigą per nustatytą terminą pateikti Komisijai visą reikalingą informaciją, o Komisijai – teisę inicijuoti atsakomybės už trukdymą vykdyti pareigas taikymą, suteikė Komisijai daugiau galių ir iš esmės turėjo panaikinti šią problemą. Pastebėtina, kad 2016 m. Komisija, nutraukusi 13,4 proc. pradėtų tyrimų, suteikta jai teise inicijuoti atsakomybės taikymą reikalavimų nesilaikančioms įstaigoms nė karto nepasinaudojo. Tai leidžia galvoti apie tam tikrą VTEK veiklos pasyvumą.

Vertinant VTEK veiklos efektyvumą jos pagrindinio tikslo – mažinti korupciją arba bent neleisti jai didėti – aspektu, Komisijos pasiekimai kelia abejonių. Pvz., Transparency International Korupcijos suvokimo indekso, rodančio, kaip įvairioms pasaulio valstybėms pavyksta kontroliuoti korupciją, tyrimų duomenimis, Lietuvoje nevyksta reikšmingų antikorupcinių permąnų, netgi pastebima tam tikra regresija: 2016 m. Lietuva, gavusi 59 balus, palyginti su 2015 m., pasaulio valstybių sąrašė

nukrito šešiomis vietomis. Esant VTEK veiklos vertinimo kriterijų stakai, „įteisinančiai“ veiklos efektyvumo pateikimą kiekybiniais duomenimis, susiformavo praktika, kai per visą Komisijos veiklos laikotarpį iš esmės tiriami vis tie patys atvejai: apie 70 proc. visų tyrimų sudaro nenusišalinimo nuo sprendimų priėmimo, naudojimosi tarnybinėmis pareigomis asmeninei naudai gauti (apie 20 proc.), asmeninėms reikmėms tarnybinių automobilių naudojimo, valdiško turto naudojimo ne tarnybos tikslais ir kiti atvejai. Nesikeičia ir Komisijos nurodomos šių pažeidimų priežastys – žinių apie įstatymo taikymą stoka, neteisingai interpretuojamos įstatymų ar etikos principų nuostatos, netinkamai identifikuotas interesų konfliktas, atsainus įstaigų vadovų požiūris į etinius tarnybos aspektus, sąmoningas įstatymo reikalavimų nepaisymas ir kt. (VTEK ataskaita, 2016). Esant tokiam priežasčių pastovumui, manoma, jog prevencinis darbas, nukreiptas į neetišką elgesį sukeliančių priežasčių šalinimą, nėra gana efektyvus.

Manytina, jog siekiant Lietuvos valstybės tarnyboje pagerinti etinių principų laikymąsi ir užkirsti kelią korupcijai, VTEK pirmiausia turėtų aiškiau apibrėžti, kas yra jos veiklos efektyvumas ir rezultatai. Pripažindama prevenciją svarbiausia priemone korupcijai užkirsti, Komisija jos plėtrai turi skirti pagrindinius žmogiškuosius, finansinius ir techninius išteklius. Tuo tikslu vertėtų sukurti teisinę bazę, įgalinančią Komisiją atsisakyti tirti (revizuoti) mažareikšmius dalykus, jos veiklą labiau orientuojant į prevencinį darbą. VTEK vykdoma prevencija, įgyvendinama mokymais, konsultacijomis ar tobulinant teisinį reguliavimą, turi leisti įvertinti valstybės tarnybos kultūros pokytį ir apskaičiuoti investicijų į vykdytas priemones grąžą. Kitaip tariant, būtina sukurti mechanizmą, leidžiantį kiekvienoje viešojo sektoriaus institucijoje reguliariai vertinti tarnybinės etikos žinojimo lygį. Tam padėtų, jeigu būtų aiškiai nustatoma, kokių konkrečių pokyčių reikia valstybės tarnyboje ar konkrečioje organizacijoje ir tie pokyčiai būtų vertinami prieš mokymus ir po jų. VTEK prevencinio darbo metodologija turėtų būti pagrįsta ne vien tik teisės normų ir atsakomybės už jų nesilaikymą aiškinimu, bet daugiau ieškant būdų, kaip paskatinti pareigūnus norėti laikytis etikos principų.

Išvados

1. Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų Vakarų demokratijos šalių, interesų konfliktas grindžiamas regimybės dėl tokio konflikto buvimo nuostata, draudžiančia valstybės tarnautojams veikti taip, kad susidarytų įspūdis, jog valstybės tarnyba naudojama asmeniniams tikslams. Tačiau nepraktikuojamas individualios atsakomybės modelis, kai suteikiama galimybė pačiam pareigūnui įsivertinti savo pasirengimą objektyviai atlikti tarnybines pareigas, priisiimant atsakomybę už galimas pasekmes.

2. Lietuvoje interesų konflikto prevencijos priemonių teisinis reglamentavimas sukuria prielaidas įgyvendinti konfliktą stabdančius valstybės pareigūnų etikos principus, plėtoti prevencijos sistemą ir rodo valstybės siekį ne tik nustatyti interesų konfliktus, bet ir juos valdyti, kad jų neatsirastų. Tačiau kai kuriais atvejais teisiniam reglamentavimui trūksta aiškumo ir nuoseklumo apibrėžiant sąvokas, reglamentuojant valstybės tarnautojų veiksmus interesų konflikto situacijose, nustatant įstatymo nesilaikymo teises pasekmes.

Tarnybinių ginčų dėl VPIDVTĮ 11 str. nuostatų pažeidimo gausa ir skirtingas įstatymo normų aiškinimas ir taikymas rodo, kad dabartinis teisinis reglamentavimas ne visais atvejais užtikrina sėkmingą interesų konfliktų valdymą ir atsakomybės už įstatymo pažeidimus neišvengiamumą.

3. Viešojo sektoriaus tarnybinės etikos infrastruktūros, orientuotos į korupcijos prevenciją, formavimo ir plėtros sėkmė daugiausia priklauso nuo institucijų vadovų ir VTEK veiklos efektyvumo. Remiantis šių subjektų veiklos analize, dėl nepakankamo valstybės, ypač savivaldos institucijų, įsitraukimo į kovą su galimais viešųjų ir privačiųjų interesų konfliktais ir deramo vadovų dėmesio šiam reiškiniui stokos, pažanga kovojant su VPIDVTĮ nuostatų pažeidimais institucijose nėra didelė. VTEK veiklos pagrindinio tikslo – stabdyti korupcijos apraiškas – kontekste Komisijos darbo rezultatai dar nėra pakankami.

Literatūra

1. Kanapinskas, V. Administracinė ir tarnybinė (drausminė) atsakomybė už Viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje pažeidimus: kai kurie probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*, 2014, Vol. 21, No. 3, p. 784–802.
2. Kavolėlis, K. *Ar interpelacija išsklaidys dūmų uždangą „Trečiokas“?*, 2016. <http://www.alfa.lt/straipsnis/49998889/ar-interpelacija-issklaidys-dumu-uzdanga-treciokas#ixzz45oubs62G> [2016-04-22].
3. Kuncevičius, G.; Kosmačai. Tarnybinės atsakomybės taikymo probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*, 2014, Vol. 19, No. 4, p. 1439–1457.
4. Laurinavičius, A. Etikos kodeksų veiksmingumas ir statutinės tarnybos reputacija. *Jurisprudencija*, 2004, Vol. 63, p. 72–86.
5. *Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymas*, 1997, Nr. VIII-371. Identifikacinis kodas 0971010ISTAVIII-371. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/TAR.C0E550D6ADF0?faces-redirect=true> [2018-02-02].
6. *Lietuvos Respublikos vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymas*, 2008 Nr. X-1666. Identifikacinis kodas 1081010ISTA00X-1666. www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/TAR.789C6EE505FD?faces-redirect=true [2017-11-12].
7. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis administracinėje byloje* Nr. A442-1422 / 210. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=7edd586b-04c3-4103-a126-24eb211ec160> [2017-10-15].
8. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. balandžio 4 d. nutartis administracinėje byloje* Nr. A662-1121/2011. <http://eteismai.lt/byla/90899763192878/ik-2592-473/2011> [2017-05-12].
9. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gruodžio 13 d. nutartis administracinėje byloje* Nr. A261-2959/201. <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismu-praktikos-apibendrinimai.html> [2017-01-15].
10. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 21 d. nutartis*

- administracinėje byloje* Nr. A602-230/2013. <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismu-praktikos-apibendrinimai.html> [2018-01-17].
11. *Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 6 d. sprendimas administracinėje byloje* Nr. A602 – 230/2013. <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismu-praktikos-apibendrinimai.html> [2018-02-10].
 12. Miliauskas, P. Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai. *Teisė*, 2010, 75, p. 93–110.
 13. Palidauskaitė, J. *Etika valstybės tarnyboje*. Kaunas: Technologija, 2010.
 14. Palidauskaitė, J. Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos. *Politologija*, 2010, Vol. 1, p. 1–39.
 15. Stark, A. Beyond Quid Pro Quo: What's Wrong with Private Gain from Public Office? *American Political Science Review*, 1997.
 16. Vasiljeviienė, N. *Organizacijų etika: institucinės etikos vadybos sistemos*. Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2006.
 17. Weinberg, H. B. *Conflicts of interest. Ethical standards in the public sector. A guide for government lawyers, clients, and public officials* (ed. PE. Salkin). Washington, DSC: American Bar Association, 1999.
 18. *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2014 metų veiklos ataskaita*. http://old.vtek.lt/vtek/images/vtek/Dokumentai/Apie_mus/ataskaitos_seimui/VTEK_Atas_kaita_A4_SP_2014.pdf [2017-02-24].
 19. *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2015 metų veiklos ataskaita*. http://vtek.lt/images/Duomenys/ataskaitos/VTEK_2015_metu_ataskaita.pdf [2018-01-18].
 20. *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2016 metų veiklos ataskaita* http://vtek.lt/images/Duomenys/ataskaitos/VTEK_2016_veiklos_ataskaita.pdf. [2017-12-21].
 21. *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2016 m. vasario 10 d. sprendimas Nr. KS -15 Dėl Ingos Šinkonienės*. vtek.lt/sprendimai/sprendimai.php?page=sp_rezultatai&uzklausa=visi&year=2016 [2017-06-12].
 22. *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2015-11-25 d. rezoliucija* Nr. KS-73 Dėl dovanų ir neatlygintinų paslaugų. <http://www.vtek.lt> [2017-10-25].
 23. *Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimas*, Nr. 2209 Dėl kriterijų valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens pareikštam nusišalinimui nepriimti patvirtinimo, 2016-01-27, Nr. KS-8. TAR, 2016-02-03, Nr. 2209.

Kęstutis Vitkauskas, Algis Junevičius

Supervision and Control of the Implementation of the Law on the Coordination of Public and Private Interests in Civil Service: Problematic Aspects

Abstract

The aim of the article is to reveal the efficiency of the activities of institutions controlling the monitoring of compliance with legal regulation of ethical principles of civil servants and

compliance with “Law on the coordination of public and private interests in civil service”. The paper analyzes the concept of conflict of interest, legal management provisions of conflict of interest and mechanism for implementation monitoring of its enforcement, which is enshrined in Lithuanian legal acts. The article reveals data obtained from qualitative research that reflects the aspects of the activities of the institutions responsible for supervision and control of the implementation of the provisions of the Law on the coordination of public and private interests in the civil service. It is concluded that the legal regulation of conflict of interest creates preconditions for assurance of implementation of ethical principles, however lacks clarity and consistency in some cases. The absence of clear criteria for legal regulation of activity, effectiveness and results’ evaluation of institutions responsible for monitoring compliance with provisions of the law, passivity of heads of local government institutions does not allow to achieve real progress in combating conflicts of interest and corruption.

Kęstutis Vitkauskas – Kauno technikos kolegijos Statybos inžinerijos krypties studijų programų departamento docentas, humanitarinių mokslų daktaras.
E. paštas: kestutis.vitkauskas17@gmail.com.

Algis Junevičius – Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto profesorius, socialinių mokslų daktaras.
E. paštas: algis.junevicius@ktu.lt.

Kęstutis Vitkauskas – Doctor of Humanitarian Sciences, is an Associate Professor at the Department Of Construction Engineering Field Study Programme, Kaunas Technical College.
E-mail: kestutis.vitkauskas17@gmail.com.

Algis Junevičius – PhD in Social Sciences, Professor at the Faculty of Social Sciences, Art and Humanities, Kaunas University of Technology.
E-mail: algis.junevicius@ktu.lt.

Straipsnis įteiktas redakcijai 2018 m. sausio mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2018 m. kovo mėn.